

Petra Puldová, Martin Ouředníček

Od poloviny 90. let 20. století dochází v zázemí Prahy k výraznému nárůstu počtu obyvatel a proměně jejich věkové struktury. Demografický vývoj území významně ovlivňuje povaha migrace a v posledním desetiletí se zvyšuje také váha změn v přirozené změně obyvatelstva. Oproti úbytku obyvatel přirozenou měnou v 90. letech nabývají v současné době ukazatele porodnosti a plodnosti rostoucích hodnot. To je způsobeno zejména tím, že do reprodukčního období přicházejí silné populační ročníky ze 70. let, které zakládají rodiny. V suburbánních oblastech velkých měst, které nabízejí vhodné podmínky pro bydlení rodin s dětmi, je tento proces ještě zesílen specifickou migrací mladých věkových skupin (viz kapitola 9.4 *Migrace mladých lidí* [10]). Mezi přistěhovalými do okresů Praha-východ a Praha-západ mají nejvyšší zastoupení kategorie mladých lidí mezi 25 až 39 lety s dětmi do 5 let (viz obrázek 13.1).

Díky suburbanizaci tak dochází v zázemí Prahy nejenom k absolutnímu nárůstu počtu obyvatel, ale také ke zvyšování počtu dětí ve školním a předškolním věku. Přestože v rámci celého Středočeského kraje je v období mezi lety 1995–2007 zaznamenán úbytek obyvatel v obou sledovaných skupinách (předškolní děti ve věku 3–5 let a školní děti ve věku 6–14 let; viz obrázek 13.2), v oblastech v těsném zázemí Prahy je situace zcela odlišná. Tabulka 13.3 ukazuje prvních 15 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem, které vykázaly nejvyšší nárůst počtu trvale hlášených obyvatel ve věkové skupině 3–14 let. Obecně lze říci, že nárůst je významnější v mladší skupině předškolních dětí (3–5 let). Počty dětí skutečně bydlících v obcích jsou však ještě vyšší: v analyzovaných datech jsou totiž zahrnuti jen osoby hlášené v místě k trvalému bydlišti. Podíl nehlášených obyvatel dosahuje v suburbánních obcích až 30% (Macešková, Ouředníček, 2008). Mezi obvody s nejvyšším nárůstem dětí patří především oblasti jižně a východně od Prahy (Jesenice, Úvaly, Lysá nad Labem, Kamenice a Černošice). V některých obcích se počet dětí zvýšil dokonce několikanásobně (např. Květnice, Březová-Oleško, Vestec, Milovice). Středočeský kraj je z hlediska zastoupení dětské složky výrazně územně polarizován a podíl dětí klesá od jeho centra směrem k hranicím s okolními kraji. Další možný vývoj nastiňuje projekce sledovaných věkových skupin ve Středočeském kraji do roku 2020 (Středisko vzdělávací politiky, 2008), která předpokládá další nárůst počtu dětí v jednotlivých věkových skupinách (viz obrázek 13.2). Vysoký nárůst počtu dětí předškolního věku bude o několik let později následován přírůstkem ve věkové kategorii školních dětí. Růst bude nadále možné přičítat zejména stěhování specifických skupin obyvatelstva do příměstských oblastí a nadprůměrným mírám plodnosti a porodnosti mladší populace.

Jelikož zázemí Prahy patřilo do 80. let k nepodporovaným a zanedbávaným územím České republiky, je obecně možné poměrně dramatickou proměnu demografické struktury obyvatel v zázemí města hodnotit pozitivně: v řadě obcí například vedla k oživení společenského života (Puldová, Novák, 2008). Na druhé straně však přináší místním zastupitelstvům řadu problémů. Většina dynamicky se rozvíjejících lokalit se totiž kvůli příchodu mladých rodin s dětmi potýká s nedostatečnou kapacitou sociální infrastruktury, zejména mateřských a základních škol. Obec na skokové zvýšení poptávky po školských zařízeních nejsou často připraveny. Nejkritičtější situace je v případě mateřských škol v obcích v bezprostředním zázemí Prahy. Počet trvale hlášených dětí předškolního věku, který připadá na 100 míst v mateřských školách, dosahuje nejvyšších hodnot v obvodech Jesenice (171 dětí), Mníšek pod Brdy (162 dětí), Mšeno (150 dětí) a Úvaly (146 dětí; viz tabulka 13.3 a mapa 13.2a). V případě základních škol je kvůli nižšímu nárůstu počtu dětí ve školním věku situace prozatím příznivější (viz mapa 13.2b). Situace se však výrazně změní v následujících letech, kdy populační kohorty předškolních dětí přejdou do školního věku. S novými demografickými trendy mají největší problémy zejména malé obce, ve kterých mateřské a základní školy nebyly, a postrádají proto vhodné prostory i finance pro jejich zřízení. Územní polarizace věkové struktury má dopad i na strukturu soustavy mateřských a základních škol v rámci Středočeského kraje. Zatímco se blízké zázemí Prahy potýká s nedostatečnou kapacitou v mateřských a základních školách a jsou zde stavěny nové větší budovy škol, ostatní malé obce řeší problém, jak v obci základní školy udržet (jen mezi lety 2004–2006 klesl počet základních škol v kraji o 10 procent; Středočeský kraj, 2008).

Since the middle 1990s, the Prague hinterland has recorded a marked population change: an increase in the number of inhabitants and a shift in the age structure. The demographic development has been eminently influenced by migration and also by a natural change in the past decade. In contrast to the shrinkage of the population by a natural decrease during the 1990s, increases in both birth and fertility rates have been presently registered. These were caused by populous cohorts born in the 1970s entering the reproductive life period and starting to establish families. As the suburban regions have offered suitable housing for families, the process of natural increase was strengthened a lot by a strong immigration of a specific age group (young people) to selected places within the metropolitan region of Prague (see chapter 9.4 *Migration of Young People* [10]). The most numerous categories of immigrants to districts of Praha-východ and Praha-západ is the group of young people aged 25–39 with children up to 5 years old (see Figure 13.1).

Due to suburbanisation, an increase in the absolute number of inhabitants as well as in numbers of school (6–14 years old) and pre-school (3–5 years old) aged children are recorded in the Prague hinterland. Although the number of children in both categories dropped in the Středočeský region in the period of 1995–2007 (see Figure 13.2), it has risen in the areas close to Prague. Table 13.3 shows the top 15 administrative districts of municipalities with an authorized municipal office (POU) with the highest increase of inhabitants with permanent residency in the age category of 3–14 years. The growth is more rapid in the category of pre-school aged children (3–5 years). However, the real numbers of children residing in municipalities could be even higher: only those with permanent residence are included in the analysed data. The share of inhabitants not listed as permanent residents could be as high as 30% (Macešková, Ouředníček, 2008). The highest increases in the number of children were recorded in districts (POU) south and east of Prague. In some municipalities, the number of children rose several fold. As a consequence, the Středočeský region is markedly polarized in terms of representation of the pre-productive population: the percent of children in the population falls in the direction from the centre to the border with other surrounding regions. The population projection of given age categories outlines future development in the Středočeský region (Středisko vzdělávací politiky, 2008). It presumes a further upward trend in the number of children (see Figure 13.2). A high increase of the number of preschool aged children will be followed by a growth in the count of school aged children a few years later. The rise will be ascribed to the immigration of age-specific groups and above-average fertility rates of the younger population.

Since the hinterland of Prague belonged to unsupported and neglected territories till the 1980s, the dramatic change in the demographic structure of the population could be assessed positively: in many cases, it has led to the revival of social life (Puldová, Novák, 2008). On the other hand, it causes many problems for local governments. Owing to the mass arrival of young families, the majority of dynamically developing localities is challenging the insufficient capacity of social infrastructure facilities, especially kindergartens and primary schools. These municipalities are not often ready for this leap elevation of the demand for school facilities. The most critical situation is in the case of kindergartens in the immediate hinterland of Prague. The number of pre-school children with permanent residency falling on 100 places in kindergartens achieves the highest values in the administrative districts (POU) of Jesenice (171 children), Mníšek pod Brdy (162), Mšeno (150) and Úvaly (146; see Table 13.3 and Map 13.2a). In the case of primary schools, the circumstances are temporarily more favourable due to the lower increase of school aged children (Map 13.2b). However, this will significantly change in subsequent years as the pre-school aged cohorts enter school age. The small municipalities, where kindergartens and primary schools were not in service in the past, have significant problems handling this new demographic trend as they are lacking both: the appropriate buildings and the available funds for their establishment. Spatial polarization of the population age structure impacts on the structure of the school system in the Středočeský region. Whereas the close hinterland faces the insufficient capacity of schools and new buildings are constructed there, other municipalities tackle the problem of how to keep primary schools functioning (only between 2004 and 2006, the number of primary schools in the region has dropped by 10%; Středočeský kraj, 2008).

Literatura / Literature

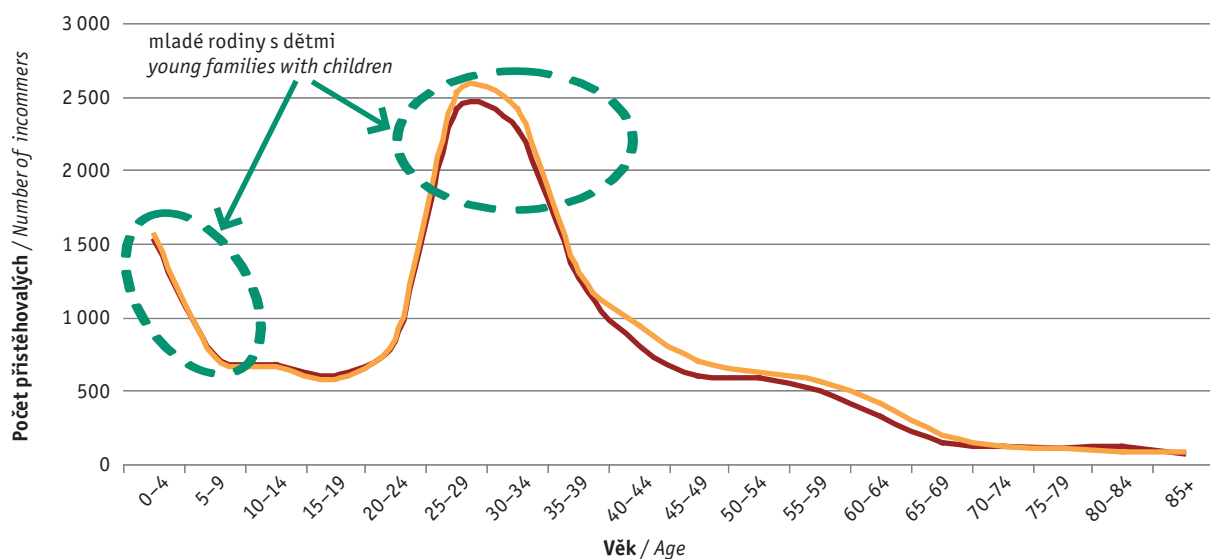
MACESKOVÁ, M., OUŘEDNÍČEK, M. (2008): Dopad suburbanizace na daňové příjmy obcí. *Obec a finance*, 13, č. 1, s. 28–29.

PULDOVÁ, P., NOVÁK, J. (2008): Suburbanizace a sociální prostředí. In: Ouředníček, M., Temelová, J., a kol. (2008): *Suburbanizace.cz*. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje a Urbánní a regionální laboratoř, Ministerstvo životního prostředí ČR, s. 40–53.

STŘEDISKO VZDĚLÁVACÍ POLITIKY (2008): Projekce obyvatelstva dle věku a kraje. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. Dostupné on-line na http://www.strediskovzdelavacipolitiky.info/default.asp?page=kII_vys [10. 7. 2009].

STŘEDOČESKÝ KRAJ (2008): Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ve Středočeském kraji.

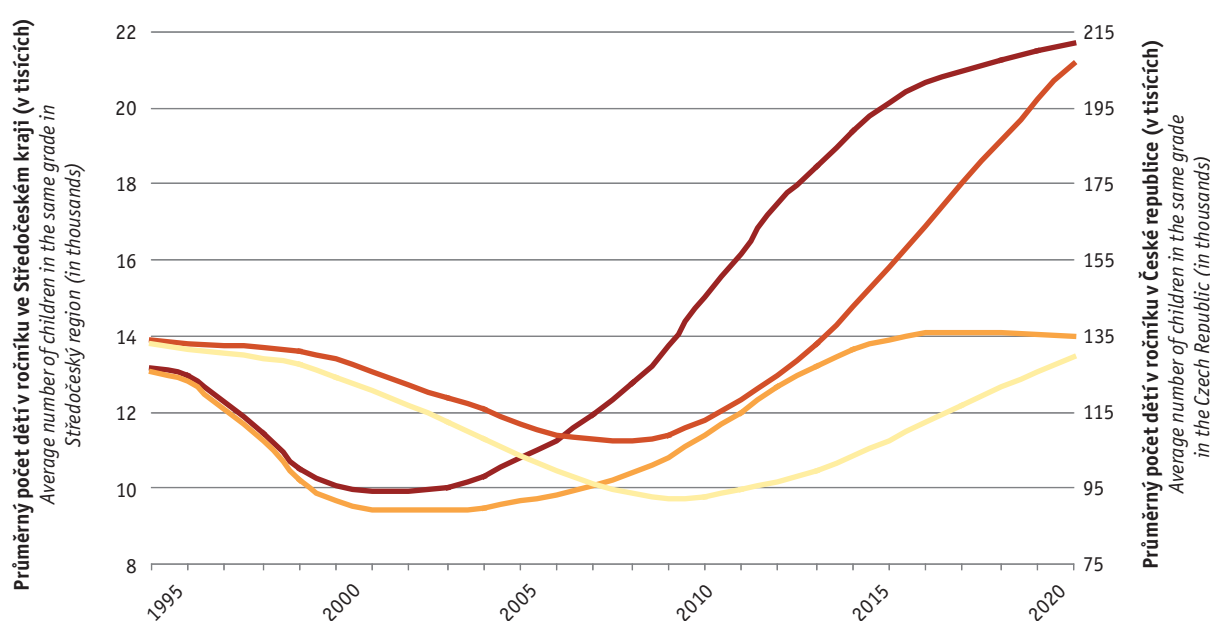
Dostupné on-line na <http://www.kr-stredocesky.cz/porta/odbory/Skolstvi/koncepcni-materialy-a-analyzy/dlouhodobě-zamery-v-regionálním-skolstvi.htm?pg=1> [10. 7. 2009].

Obrázek 13.1: Věková struktura přistěhovalých do zázemí Prahy v letech 2004–2006 (roční průměry)
Figure 13.1: Age structure of in-migrants to the Prague's hinterland in 2004–2006 (annual averages)

Zdroj dat / Data source: ČSÚ, 2004–2006.

■ Praha-východ
 ■ Praha-západ

Obrázek 13.2: Projekce počtu dětí v předškolním a školním věku ve Středočeském kraji a v České republice v letech 1995–2020

Figure 13.2: Projection of number of preschool- and school-aged children in Středočeský region and in the Czech Republic in 1995–2020

Zdroj dat / Data source: Středisko vzdělávací politiky, 2008.

■ Děti ve věku 3–5 let ve Středočeském kraji / Children aged 3–5 years in Středočeský region
 ■ Děti ve věku 6–14 let ve Středočeském kraji / Children aged 6–14 years in Středočeský region
 ■ Děti ve věku 3–5 let v České republice / Children aged 3–5 years in the Czech Republic
 ■ Děti ve věku 6–14 let v České republice / Children aged 6–14 years in the Czech Republic

Název SO POU Name of SO POU	Index vývoje počtu dětí ve věku 3–5 let Development index of number of children aged 3–5 (1996–2007)	Počet dětí ve věku 3–5 let na 100 míst v mateřských školách Number of children aged 3–5 per 100 spots in kindergartens (2007/2008)	Index vývoje počtu dětí ve věku 6–14 let Development index of number of children aged 6–14 (1996–2007)	Počet dětí ve věku 6–14 let na 100 míst v základních školách Number of children aged 6–14 per 100 spots in elementary schools (2007/2008)
Jesenice	229	171	205	121
Úvaly	179	146	145	108
Lysá nad Labem	163	99	138	82
Kamenice	153	143	141	72
Černošice	153	144	136	97
Říčany	150	110	133	98
Hostivice	149	137	127	111
Odolena Voda	132	116	123	99
Roztoky	132	128	118	92
Jílové u Prahy	119	118	111	83
Unhošť	99	135	113	80
Mníšek pod Brdy	107	163	110	117
Mšeno	95	150	107	80
Brandýs nad Labem-Stará Boleslav	107	112	99	101
Český Brod	119	90	96	85
Praha	83	88	88	63
Středočeský kraj	88	93	81	72

Tabulka 13.3: Vývoj počtu dětí školního a předškolního věku a kapacita mateřských a základních škol ve školním roce 2007/2008

Table 13.3: Development of number of school and preschool aged children and capacity of kindergartens and elementary schools in school year 2007/2008

Zdroj dat / Data source: ČSÚ, 1996–2007, Quattro CZ, 2007.

Poznámka: SO POU – Správní obvod obce pověřeného obecního úřadu. Do tabulky bylo vybráno pouze 15 obvodů s největší hodnotou indexu vývoje počtu dětí ve věkové kategorii 3–14 let. Středočeský kraj tvoří celkem 55 správních obvodů.

Note: SO POU – Administrative district of municipality with authorized municipal office. Only 15 administrative districts with the highest development index of number of children aged 3–5 are included in the table. Středočeský region consists of 55 administrative districts.